

Leo Trotskij (1911)

Om terrorism

Denna artikel publicerades första gången november 1911 i *Der Kampf*, den österrikiska socialdemokratins teoretiska tidskrift. Trotskij skrev den på chefredaktören Friedrich Adlers begäran sedan terrorismen ökat i popularitet bland arbetare i Österrike.

Våra klassfiender har för vana att anklaga oss för terrorism. Vad de menar med det är ganska oklart. De skulle vilja kalla allt för terrorism som proletariatet gör mot klassfiendens intressen. I deras ögon är strejken terrorismens huvudsakliga metod. Hotet om strejk, organisering av strejkvakter, en ekonomisk bojkott mot en slavdrivare till direktör, en moralisk bojkott mot en förrädare från våra egna led – allt detta och mer därtill kallar de terrorism. Om terrorism på detta sätt förstås som varje handling som ingjuter skräck i, eller skadar, fienden, då är så klart hela klasskampen ingenting annat än terrorism. Och den enda fråga som då återstår är om huruvida de borgerliga politikerna har rätt att vräka ut sina floder av moralisk indignation över proletär terrorism när deras hela statsapparat med sina lagar, polis och arme inte är något annat än en apparat för kapitalistisk terror!

Alltnog måste det sägas, att när de förebrår oss för terrorism, försöker de – om än inte alltid medvetet – att ge detta ord en snävare, mindre indirekt betydelse. När arbetarna förstör en maskin, till exempel, är det terrorism i denna strikta mening. Att döda en arbetsgivare, att hota sätta en fabrik i brand eller ett dödshot mot dess ägare, ett mordförsök, med revolver i handen, mot en minister i regeringen – alla dessa handlingar är terroristhandlingar i ordets fulla och ”ursprungliga betydelse. Men vem som helst, som har någon ide om vad den internationella socialdemokratin¹ står för, borde veta att den alltid har motsatt sig denna slags terrorism, och detta på det mest oförsonliga vis.

Varför?

Att ”terrorisera” med ett hot om strejk, eller med att faktiskt strejka, är något som bara arbetare i industri och lanbruk kan göra. En strejks samhälleliga betydelse beror för det första direkt på hur stort företag eller industribransch som den påverkar; för det andra i vilken grad som de deltagande arbetande är organiserade, disciplinerade och beredda till handling. Detta är lika sant för en politisk strejk som för en ekonomisk sådan. Strejken förblir den kampmetod som springer direkt fram ur proletariatets produktiva roll i det moderna samhället.

För att utvecklas behöver det kapitalistiska systemet en parlamentarisk överbyggnad. Eftersom detta system inte kan stänga in det moderna proletariatet i ett politiskt ghetto, måste det förr eller senare tillåta arbetarna att delta i parlamentet. Proletariatets masskaraktär och dess grad av politisk utveckling får uttryck i val – egenskaper som, igen, bestäms av dess roll i samhället, d v s framförallt, dess produktiva roll.

Precis som i en strejk, så beror metoden, syftet och resultatet i val på proletariatets samhällsroll och styrka som klass.

Bara arbetarna kan genomföra en strejk. Småhantverkare som ruineras av fabriken, bönder som får sitt vatten förgiftad av fabriken utsläpp, eller trasproletärer, på jakt efter något att plundra, kan slå sönder maskiner, sätta eld på en fabrik, eller mörda dess ägare.

---

¹ Internationella socialdemokratin – de stora arbetarpartierna började inte splittras på allvar i revolutionärer och reformister förrän första världskriget brutit ut 1914. De flesta riktningar kallade sig socialdemokrater. Termen kommunister kom inte i bruk förrän fem år senare.

Bara den medvetna och organiserade arbetarklassen kan skicka en stark representation till parlamentet för att där bevaka proletära intressen. Men för att mörda en högt uppsatt ämbetsman behöver du inte ha de organiserade massorna bakom dig. Recept på hur man blandar sprängämne finns tillgängliga för alla och en Browning kan man få tag på varsomhelst.

I det första fallet, finns det en kamp i samhället vars metoder och medel av nödvändighet framspringer ur den rådande samhällsordningen; i det andra fallet är det fråga om en rent mekanisk reaktion som är likadan överallt – i Kina som i Frankrike – mycket slående till sin, yttre form (mord, explosioner, och så vidare) men absolut harmlös för samhällssystemet.

En strejk, även av modest storlek, har sociala konsekvenser: arbetarnas självförtroende stärks, fackföreningen växer, och inte sällan, även förbättringar i produktionens teknologi. Mordet på en fabriksägare får bara effekter av polisiär natur, eller ett byte av ägare utan varje betydelse för samhället.

Om ett försök till terrorism, även ett ”framgångsrikt” sådant, kastar den härskande klassen ner i förvirring eller inte, beror på de konkreta politiska omständigheterna. I vilket fall kan denna förvirring bara bli kortvarig; den kapitalistiska staten är inte grundad på ministrar i regeringen och den kan inte elimineras med dessa. Klasserna den tjänar kommer alltid att hitta nytt folk; mekanismen förblir intakt och fortsätter fungera.

Men den förvirring och oreda som ett terroristförsök skapar bland de arbetande massorna själva är mycket djupare. Om det är tillräckligt att beväpna sig själv med en pistol för att uppnå sitt mål, varför då anstränga sig med klasskamp? Om en sked vapenkrut och en liten blybit är nog för att skjuta fienden genom nacken, varför behövs då en klassens organisation? Om det är förnuftigt att skrämna upp högt placerade personligheter med dånet från explosioner, varför då ett parti? Varför möten, agitation bland massorna och val, när man ju så lätt kan sikta på ministrarnas bänk från en plats på parlamentets åhörarläktare?

Som vi ser det, är individuell terror otillåtet just därför att det *förringar mässornas roll i deras eget medvetande*. Det försonar dem med deras egen maktlöshet, och vänder deras ögon och hopp mot någon stor hämnare och befriare som en dag kommer och slutför sitt uppdrag.

De anarkistiska profeterna för ”handlingens propaganda” kan argumentera hur mycket de vill om hur terroristhandlingar har en upplyftande och stimulerande inverkan på massorna. Teoretisk eftertanke och politisk erfarenhet bevisar något annat. Ju mer ”effektiva” terroristhandlingarna är, desto större det intryck de gör, desto mer inriktas massornas uppmärksamhet på dem – desto mer minskar de massornas intresse för självorganisering och för att lära sig själva.

Men explosionens rök skingras, paniken försvinner, den mördade ministerns efterträdare stiger fram, livet går igen i de gamla gängorna, den kapitalistiska exploaterings hjul svänger åter som förut; bara polisens repression blir mer brutal och fräck. Och som ett resultat, får hoppen som tändes och den konstgjort stegrade upphetsningen ge plats för brustna illusioner och apati.

Reaktionens försök att få slut på strejker och på arbetarnas massrörelse i allmänhet har alltid, överallt, slutat i misslyckande. Det kapitalistiska samhället behöver ett aktivt, rörligt och intelligent proletariat; därför kan det inte binda proletariatet till händer och fötter under långa tider. Å andra sidan, har den anarkistiska ”handlingens propaganda” var gång visat, att staten är mycket rikare utrustad än de terroristiska grupperna med verktyg för fysisk förstörelse och mekaniskt förtryck.

Om det är så, vad i så fall med revolutionen? Motsägs den eller måste den anses omöjlig på grund av dessa sakernas tillstånd?

Inte alls. För revolutionen är inte ett simpelt sammanförande av mekaniska verktyg. Revolutionen kan bara stiga fram ur en skärpning av klasskampen, och garantin för sin seger hittar den bara ide funktioner som proletariatet har i samhället. Den politiska massstrejken, det väpnade upproret, erövrandet av statsmakt – allt detta bestäms av till vilken grad som produktionen har utvecklats, hur klasskrafterna är uppställda mot varandra, proletariatets samhällstyngd, och slutligen, arméns sociala sammansättning, eftersom är den faktor som i tider av revolution bestämmer statsmaktens öde.

Socialdemokratin är tillräckligt realistisk för att inte försöka undvika den revolution som utvecklas ur de rådande historiska villkoren; tvärtom, den går revolutionen till mötes med ögonen vidöppna. Men – i motsats till anarkisterna och i direkt kamp mot dem – socialdemokratin tillbakavisar alla metoder och medel som har som sina syften att på konstlad väg framvinga samhällsutveckling och ersätta otillräcklig revolutionär styrka hos proletariatet med att blanda kemikalier.

Innan den lyfts upp till att vara metod för politisk kamp, träder terrorismen fram på scenen som personliga hämndaktioner. Så var det i Ryssland, terrorismens klassiska hemland. Miss-handeln av politiska fångar fick Vera Zasulitj att ge uttryck för den allmänna indignationen över detta genom att försöka mörda general Trepov. Makten hos hennes exempel begränsades till den revolutionära intelligentians cirklar som saknade varje stöd hos massorna. Vad som började som en ogenomtänkt hämndaktion utvecklades till ett helt tankesystem mellan 1879 och 1881². Anarkistiska mordförsök bryter alltid loss i Västeuropa och Nordamerika efter att regeringen begått någon skändlighet – skjutit strejkande eller avrättat politiska motståndare. Terrorismens viktigaste psykologiska källa är alltid hämndkänsla som söker efter utlopp.

Det finns inget behov att älta det faktum att socialdemokratin inte har något gemensamt med de köpta och betalda moralister som, som svar på varje terroristhandling, gör högtidliga deklARATIONER om det mänskliga livets "absoluta värde". Dessa är samma personer som vid andra tillfällen, i namnet av andra absoluta värden, till exempel nationens ära eller den kungliga monarkens prestige – är beredda att skyffla miljoner människor in i krigets helvete. Idag är deras nationalhjärte den minister som ger order om att skjuta på obehäpnade arbetare – i namn av den allra heligaste rätten till privat ägande; och imorgon, när den arbetslöse arbetarens desperata hand knyts till en näve eller plockar upp ett vapen, rusar de upp och pratar all slags nonsens om att våld i varje form är otillåten.

Vad moralens eunucker och fariseer än må säga, har hämndkänslan sitt berättigande. Det länder arbetarklassen till moralisk heder att den inte med slö likgiltighet betraktar vad som sker i denna den bästa av möjliga världar. Det är inte socialdemokratins uppgift att utplåna proletariatets otillfredsställda hämndkänsla utan, tvärtom, att få den att gå på gång flamma upp, fördjupa den och rikta den mot de verkliga orsakerna till all orättvisa och mänsklig tarvlighet.

Om vi motsätter oss terroristhandlingar, är det bara därför att personlig hämnd inte ger oss tillfredsställelse. Den räkning vi har att göra upp med det kapitalistiska systemet är alltför stor för att läggas fram för någon funktionär som kallas minister. Att lära sig att se alla brotten mot mänskligheten, all den ovärdiga behandling som den mänskliga kroppen och själen är underkastad, alla de förvridna utväxter och uttryck för det rådande samhällssystemet, för att rikta in

---

² 1881 mördades ryske tsaren, Alexander II, av terroristorganisationen Narodnaja Volja, (folkviljan).

alla våra krafter på en kollektiv strid mot detta system – detta är den riktning i vilken det brinnande hämndbegäret kan få sin högsta moraliska tillfredställelse.

Tillägg

Om ovanstående artikel berättar Trotskij senare:

”Fem år senare (1916), mitt i det imperialistiska krigets hetta, mördade Friedrich Adler, han som sporrade mig att skriva denna artikel, den österrikiske ministerpresidenten Stürgkh på en restaurant i Wien. Den heroiske skeptikern och opportunisten kunde inte hitta något annat utlopp för sin indignation och förtvivlan.

Mina sympatier var, förstås, inte på den Habsburgska dignitärens sida. Men mot Friedrich Adlers individualistiska aktion ställde jag det Karl Liebknecht³ gjorde i krigstid. Han gick ut på ett torg i Berlin för att sprida ett revolutionärt manifest till arbetarna.”

Ur Trotskij's försvarstal 1937 i Mexiko under hans kampanj mot anklagelserna i de s k Moskvarättegångarna.

Översättning: Dick Forslund

---

³ Karl Liebknecht var den enda socialdemokratiska ledamoten i den tyska riksdagen som 1914 röstade mot de krigskrediter regeringen hade begärt inför Första världskriget. För flygbladsutdelningen (som han genomförde i uniform) fick Liebknecht fängelse. Tillsammans med Rosa Luxemburg var han en framträdande medlem av Spartakusförbundet under tyska revolutionen 1918. I januari 1919 mördades Rosa Luxemburg och Karl Liebknecht av polisen. Platsen i Berlin där de båda kropparna slängdes i en kanal är utmärkt med en minnesplatta.